

comme un simple artisan ou un Régénérateur de la culture et de la renaissance arménienne, mais comme un champion des vertus humaines et chrétiennes, comme un apôtre. Ainsi au-delà du champion national, se révèle le héros riche des valeurs universelles. C'est pourquoi outre le peuple et l'Eglise arménienne, qui l'ont commémoré comme leur *père commun*, des Souverains de peuples, des hommes d'Etats, de hauts dignitaires ecclésiastiques et le Souverain Pontife lui-même, ont exprimé leur considération envers cet illustre fils de l'Arménie.

Les arméniens ont prouvé qu'ils avaient porté avec eux l'artisan de leur renaissance jusqu'aux horizons étrangers; Mekhitar pour sa part porta le nom et les gloires de son peuple cheri jusqu'aux universités, aux Cours et aux temples des pays lointains.

Il ne pouvait y avoir de plus grande solidarité entre Mekhitar et l'Arménie.

Que cet unique volume jubilaire, intitulé MEKHITAR, soit aussi une autre preuve de cette estime générale.

De hauts dignitaires du clergé occidental, comme des arménistes membres des universités, avec des spécialistes arméniens ont offert généreusement leur collaboration pour ce volume. C'est un témoignage de vénération et d'admiration de la part des intellectuels orientaux et occidentaux, exprimé envers ce fils fidèle de la Ste Eglise et de l'Arménie. Qu'ils veuillent bien trouver ici l'expression de notre plus profonde reconnaissance.

Ce volume jubilaire aurait dû voir le jour plus tôt. Diverses raisons, indépendantes de notre volonté, ont retardé sa remise à la presse. Nous sommes heureux de le présenter aujourd'hui au public comme un *livre d'or* à l'occasion de la clôture des fêtes jubilaires en l'honneur de Mekhitar.

La rédaction a voulu recueillir ici des études qui jetteront une lumière de plus sur la noble personnalité de Mekhitar, soit en illustrant quelques figures parmi ses contemporains qui ont collaboré avec lui, ou quelques événements auxquels il a assisté, soit par l'analyse de son œuvre et de quelques-uns de ses écrits. Les personnages qui ont fait l'objet de ces études, sont plutôt des européens, étant donné que les auteurs qui les ont étudiés, sont eux aussi des européens.

Nous n'avons pas la prétention d'avoir épuisé cette vaste matière, mais nous avons voulu seulement présenter ces quelques articles sous la forme de *Miscellanea*, dans l'espoir de favoriser la connaissance de la personne, de l'œuvre et de l'époque de Mekhitar, en laissant à d'autres semblables initiatives la tâche d'approfondir davantage le sujet.

Venise, le 8 Octobre 1950

LA RÉDACTION

LETTRE AUTOGRAPHE
de
S. S. LE PAPE
PIE XII

adressée
aux Abbés Généraux
des deux Ordres Mekhitaristes
de Venise et de Vienne
à l'occasion
des Célébrations Commémoratives
du Deuxième Centenaire de la mort
du Vén. ABBÉ MEKHITAR

(1749 — 1949)

Venerabili Fratris

Mesrop Habozian

Archiepiscopo tit. Camacheno

Abbatis Generalis Ordinis Mechitaristarum Vindobonensis

ac Dilecto Filio

Serapioni Uluhogian

Abatti Generali Ordinis Mechitaristarum Venetiarum

PIUS PP. XII

Venerabilis Frater ac Dilecte Fili
salutem et Apostolicam Benedictionem

Altero exeunte saeculo post obitum Petri Mechitar, vestri Ordinis institutoris, opportunum sane iniistis consilium celebrandi in proximum Septembrem mensem solemnia sacra, quibus Dilectus Filius Noster, Cardinalis Gregorius Petrus XV Agagianian, praeclarus Ciliciae Armenorum Patriarcha, praeerit. Juvat enimvero ad exacuendas monachorum virtutes atque industrias in memoriam revocare egregias laudes, quas eorum majores, vestigiis gloriosi conditoris inherentes, sibi comparaverunt, ut Armenorum gentem ad pristinam catholicae fidei professionem cultioremque vitae rationem, litteris praesertim ac doctrina, reducerent. Probi quidem Mechitaristae utriusque Congregationis, sive antiquioris Venetiarum, sive Vindobonensis, tot annorum decursu, praedicando et docendo, sacras peragendo Missiones, pluraque opera per proprias officinas typographicas polyglottas in vulgus edendo, Armenorum praecipue mores virtutesque excoluerunt, eorumque linguam, litteras, rerum historiam, sacramque doctrinam ac liturgiam mirifice copioseque

Առ Պատուական Եղբայր

W k u c o q - z u q u g b u n

ՏԻՏՈՍԱԽՈՐ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՈՄԱԽՈՒ
ԴՐՀ : Ա.ԲԲՈՅ. ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԱՐԳԻՆ

Ե՞ն Սիրելի Ռոդեակղ

ՄՐԱՊԻՈՆ ՈՒՂՈՒՀՈՁԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՅԻ ԱՐԲԱՅԼ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԱՐԳԻՆ

ԳԻՒՂԻ ԳԱՐԵ

**Պատուական Եղբայր եւ Սիրելի Որդեակ
Ռիոյն եւ Առաքելական Օրհնեորիշն**

Զեր կարգի Հիմնադրին, Պետրոսեան Մխիթարի մահուան Երկրորդ դար
ըադարձին առիթով՝ բարեպատեհ մտածութիւնը ունեցած էք հանդիսական
տօնախմբութիւններ սառչելու առաջիկայ Սեպտեմբեր ամսուն, որոնց պիտի
նախադաշտ Մեր Սիրելի Որդին Ծիրանաւոր Գրիգոր Պետրոս ԺԵ Աղաճան-
եան՝ Տանն Կիլիկիոյ Գերերջանիկ Պատրիարքը:

Ասաւ Յասա Դըլլ Վայ Առաքինութիւնն ու զործունէութիւնը արծարծե-
Արդարեւ միահնձներու առաքինութիւնն ու զործունէութիւնը արծարծե-
լու նպատակով՝ օգտակար է վերանորոգել յիշատակը մեծամեծ արժանիքնե-
րուն, զոր շահած են իրենց նախորդները փառապանծ Հիմնադրին հետքերուն,
առաջնորդելով, առաջնորդելու համար Հայ Ազգը իր նախկին կաթողիկէ հա-
ճատեւելով, առաջնորդելու կենցաղավարութեան ազնուագոյն պայմաններուն,
առաքի դաւանութեան եւ կենցաղավարութեան ազնուագոյն պայմաններուն,
Ա. Ա. Առաջապահետութեամբ:

մշակոյթով պլաստրապէս եւ զարդարութիւններում :
մշակոյթով պլաստրապէս եւ զարդարութիւններում, թէ՛
իսկապէս ընտիր Միսիթարեաններ զոյդ Միաբանութիւններուն, թէ՛
վենետիկի հնագոյն Միաբանութեան, եւ թէ Վիեննայի, այնքան տարիներու
ընթացքին, քարոզութեամբ եւ ուսուցմամբ, սրբազն Առաքելութիւններով,
եւ սեպհական բաղմակու տպարաններէն լոյս տեսած բազմաթիւ երկերով,
մշակած են չայ Ազգին մասնաւորապէս բարքերը եւ առաքինութիւնները,

14

illustrarunt. In comperto igitur est, tum eremitidem Sancti Lazari insulam ad amoena Venetiarum litora, tum Vindobonense coenobium non modo religiosae pietatis refugium ac palaestram, sed antiquitatis quoque monumentorum sedem ac florens bonarum artium exstare domicilium. Vobis itaque, Venerabilis Frater ac Dilecte Fili, cunctisque monachis, quibus praestis, de proxima jucundi eventus faustitate ex animo gratulamur, simulque superna a Deo munera adprecamur, qui bus omnes, apostolatus studio, quo ipse Petrus Mechitar flagrabat, valde inflammati, cum Apostolica hac Sede, ut semper fuitis fideliter intimeque conjuncti, Armenorum genti, eo magis Nobis dilectae, quo acrius rerum temporumque asperitatibus vexatae, felicia religionis ac virtutum incrementa afferre possitis. Quorum interea donorum in auspicium, inque peculiaris Nostrae caritatis pignus, Apostolicam Benedictionem vobis, Venerabilis Frater ac Dilecte Fili, Cardinali Patriarchae Ciliciae Armenorum, cunctisque utriusque Mechitaristarum Congregationis sodalibus, peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, die II mensis Augusti, anno MDCCCCCL,
Pontificatus Nostri duodecimo.

PIUS PP. XII

զմայլելիօրէն ու լիօրէն ծաղկեցուցած են անոնց լեզուն, գրականութիւնը, պատմութիւնը, սրբազն վարդապետութիւնն ու ծէսը:
Յայտնի է ամէնուն որ Ս. Ղաղարի ճգնասուն կղզեակը՝ Վենետիկի չքնաղ ծովափին, ինչպէս նաեւ Վիեննայի մենաստանը՝ ո'չ միայն կրօնաւորական բարեպաշտութեան հանգրուան եւ մարդարան եղած են, այլ նաեւ հնութեան յուշարձաններու հաւաքավայր եւ գեղարուեստներու ծաղկեալ թանգարան:
Զեղի հետ, ուրեմն, Պատուական Եղբայր եւ Սիրելի Որդեակ, ինչպէս նաեւ բոլոր միաբաններուն որոնց կ'առաջնորդէք, սրտադին կը խնդակցինք, մերձաւոր ուրախ տօներու առիթով: Կը խնդրենք միանդամայն Աստուծմէ երկնային պարզեւներ, որոնցմավ բոլորդ ալ, բոցավառ այն առաքելական եռանդով որով հրդեհուած էր ինքը Մխիթար, ու միացած Առաքելական այս գահուն հետ հաւատարմաբար եւ սերտօրէն, ինչպէս միշտ եղած էք, կարենաք առաքինութեան ու կրօնքի արդասաւոր պատուղներ արդիւնարերել Հայ Ազգին մէջ, որ մեղի այնքան աւելի սիրելի է՝ որքան աւելի խոշտանգուած է ժամանակի եւ իրերու դաժան պայմաններէն:
Ուստի այս պարզեւներու բարեմաղթութեամբ, իբրեւ գրաւական Մեր առանձնայատուկ սիրոյն, Առաքելական Օրհնութիւնը Զեղի, Պատուական Եղբայր եւ Սիրելի Որդեակ, Կիլիկիոյ Տան Ծիրանաւոր Պատրիարքին, ինչպէս նաեւ զոյլ Մխիթարեան Միաբանութիւններուող բոլոր անդամներուն՝ սիրայօժար կը բաշխենք ի Տէր:
Տրուած ի Հռոմ, Ս. Պետրոսէն, Օդոստոս 2-ին, 1950, Մեր Քահանա-յապետութեան տասներկուերորդ տարին:

ՊԻՈՍ ՊԱՊ ԺԲ